

Omagiu lui Peter Pan și lumilor alternative

Marius Conkan

Dacă J. M. Barrie nu ar fi publicat *Peter Pan și Wendy* acum o sută de ani, în mod sigur multe dintre lumile alternative, create astăzi și în a doua jumătate a secolului trecut, nu ar fi existat. Mă refer în special la *Povestea fără sfârșit* de Michael Ende și la seria *Harry Potter* de J. K. Rowling. Mitul orfelinului Peter Pan, care își construiește un ținut compensatoriu (Neverland), a fost recreat în figura lui Bastian, băiatul orfan de mamă, care este inițiat în Fantazia, și în cea a lui Harry Potter, orfan de ambii părinți, plasat să-și joace maturizarea și să-și reformuleze identitatea, prin forțele oculte ale magiei. Pe lângă aceste două povești celebre, fără îndoială că s-au scris și se vor mai scrie și altele, de aceeași factură, pornind de la mitul lui Peter Pan.

În acest text de celebrare a ținutului Neverland voi schița o ipoteză privind rostul și importanța lumilor alternative pentru omul actual, care practică diferite forme de evaziune din realitatea angoasantă. Ca simplă curiozitate, am încercat să aflu frecvența cu care cărți despre lumi compensatorii au fost scrise în intervalul 1865 (anul publicării lui *Alice's Adventures in Wonderland*) și 1997 (anul publicării primului volum din seria *Harry Potter*). Ținând cont de faptul că *Aventurile lui Pinocchio* au apărut în 1883, *Vrăjitorul din Oz* în 1900, *Peter Pan și Wendy* în 1911, *Micul Prinț* în 1943, primul volum din *Cronicile din Narnia* în 1950, *Stăpânul inelelor* în 1954, *Povestea fără sfârșit* în 1979, printr-un simplu calcul se poate stabili o frecvență de aproximativ 15 ani, cu care lumile alternative sunt actualizate în cărți cu un imaginar fantastic și miraculos. Începând, însă, cu a doua jumătate a secolului XX, această frecvență se intensifică și își găsește apogeul în explozia de cărți *fantasy* (notorietatea seriei

Harry Potter este emblematică în acest sens), mai mult sau mai puțin valide estetic, și în proliferarea lumilor alternative virtuale (spre exemplu, jocul internautic *Second Life* sau construcțiile cinemato-grafice 3D, unele realizate după romane celebre). Așa încât, o chestiune esențială în problema-tica lumilor alternative (fie acestea literare sau confecționate tehnologic) constă în depistarea cauzelor care îi determină pe unii scriitori, cititori sau simpli privitori să fie constructori și complici la scenariul unei evaziuni din realitate.

Înainte însă de a oferi o posibilă premisă privind această chestiune, voi face o scurtă paranteză, oprindu-mă asupra unui element lămuritor, pe care l-am descoperit în primul volum din seria *Cronicilor din Narnia*, de C. S. Lewis. În *Nepotul magicianului* aflăm că Narnia reprezintă cosmosul creat de leul Aslan, cu participarea personajelor din lumea reală, în interiorul căruia s-a instalat Paradisul. Digory, nepotul unui magician londonez, este trimis de către Aslan să culegă un măr din arborele Paradisului, pentru ca din sămânța acelui măr să crească în Narnia un arbore asemănător, cu funcția de a-i proteja pe locuitorii de forța malefică și distructivă, reprezentată de vrăjitoarea Jadis. Dacă Paradisul poate fi considerat lumea alternativă arhetipală, creată de Demiurg în centrul cosmosului, atunci gestul lui Aslan de a sădi în ținutul său o fărâmă din arborele originar poate fi înțeles ca un act magic de transformare a Narniei în Paradis. Ulterior, Aslan îi dăruiește lui Digory (întors la Londra) un măr din arborele Narniei, pentru ca băiatul să o poată vindeca pe mama sa de o boală incurabilă. După ce aceasta se însănătoșește, Digory îngroapă cotorul mărului în curtea casei și, astfel, crește aici un arbore magic,

a cărui însușire primară (deocamdată) este aceea că produce merele cele mai gustoase din Londra. Când băiatul devine matur, o furtună prăbușește copacul cu pricina și, neștiind ce să facă din lemnul acestuia, Digory croiește un șifonier. Or, dacă Narnia e Paradisul iar copacul devenit șifonier este o rămășiță din arborele paradisiac, atunci călătoria prin șifonier către Narnia e o călătorie înspre Paradis.

Din acest joc imaginar creat de Lewis, putem specula următoarea ipoteză: evaziunea omului actual în lumi alternative e o formă sublimată de întoarcere în Paradis. Spre deosebire de omul medieval, care căuta un Paradis fizic, existent în lumea reală, omul actual caută Paradisul prin imaginație și îl găsește doar în lumile alternative, fie acestea internautic-virtuale sau literare. Așa încât, Fantazia, Narnia, Neverland, Wonderland sunt paradisuri fără valență creștină, special confecționate pentru a satisface nevoia unui refugiu în spații ale miraculosului, care funcționează după criterii și structuri opuse realității, dar generate tocmai de realitate. Fascinația cu care omul actual citește cărți despre lumi fantastice și vizionează filme cu un imaginar compensatoriu este motivată tocmai de această căutare a unui paradis arhetipal, care nu mai este posibil în lumea pragmatică și ultratehnologizată în care trăim. Pentru acești oameni grăbiți, practicanți ai unui hedonism cerebral, Paradisul nu mai e biblic, fizic sau metafizic, ci un Paradis confecționat prin intermediul lumilor alternative. În acest sens, nu doar funcția cathartică (un katharsis care și-a pierdut consistența clasică) este exersată prin aceste lumi, ci tocmai posibilitatea unui paradis, de orice factură ar fi acesta și prin orice mijloace ar fi obținut. De aceea, nu 41

va surprinde pe nimeni că un inconștient comun funcționează în cazul fiecărui creator de lumi alternative. Aceleași strategii narative și de construcție a imaginarului pot fi identificate în cazul lui Carroll, Barrie, Lewis și Rowling, dar ceea ce contează este tocmai faptul că a crea lumi alternative, cu impact la public, reprezintă în sine un gest de creație a unui alt paradis, pe care omul actual îl caută, corupt de tehnologie, reificat de o societate pragmatică și conștient că Edenul biblic nu mai există.

Am considerat de cuviință că un

omagiu adus lui Peter Pan și ținutului Neverland, care împlinesc anul acesta un veac de magie, nu poate fi formulat altfel decât printr-o pledoarie asumată pentru lumile alternative (literare). Tocmai întrucât Țara de Nicăierea sau Neverland constituie un ținut eschatologic de resemantizare anabatică a morții, iar în cadrul acestui topos, imaginația simbolică acționează în așa fel încât substanța degenerescentă a morții să se remodeleze în funcție de miraculos. Țara de Nicăierea, ca topos al copiilor orfani sau avortați (Peter Pan, copilașii, căpitanul Cârlig și

piraiții acestuia sunt niște embrioni expulzați din lume), devine astfel morfologia iconic-eschatologică a unui ținut interiorizat, care se desfășoară în zonele proteice ale inconștientului. Neverland este un „uter secund”, de regestare a copiilor expulzați din realitate, iar Peter Pan reprezintă arhetipul copilului orfan sau avortat, care generează Țara de Nicăierea. Întrebarea mea de final este, de aceea, următoarea: câte din lumile compensatorii, ulterioare ținutului Neverland, nu sunt, de fapt, astfel de „utere” generate tocmai cu scopul de a reactualiza și regândi paradisul?

Julio Baquero Cruz (născut la Palencia în 1972) este scriitor, traducător și jurist. Studiile și munca sa l-au purtat pe diverse meleaguri, locuind la Madrid, New York, Bruges, Florența și Luxemburg. În prezent locuiește la Bruxelles. Este autorul următoarelor romane: *Arhitectura abatorului* (Excritos, 2002), *Colegi de apartament* (Funambulista, 2004) și *Călătoria unui nihilist* (Menoscuarto, 2009). Ediția sa bilingvă a eseului *Contre Sainte-Beuve* de Marcel Proust (Langre, 2004) – în colaborare cu Silvia Acierno – i-a adus premiul Stendhal 2005. De asemenea, a tradus opere de

Balzac, Baudelaire, Mário de Sá-Carneiro, Léautaud și Stendhal.

În fragmentul de proză care urmează, autorul surprinde cu un ochi clinic și cinematografic Bucureștiul anilor 2000 prin prisma Gării de Nord și a lumii ce o populează: cerșetori, taximetriști, câini vagabonzi și concitadini mohorâți într-un decor alcătuit din gunoaie. Deși simplu martor ocular pentru câteva ore, diagnosticul acid al autorului este fără echivoc, orașul este grav bolnav, iar reacția umană implicată – „Bukarest nicht gut”.

JULIO BAQUERO CRUZ

Calatoria unui nihilist

Gara de Nord

După miezul nopții m-a trezit o muzică stridentă. Am întredeschis perdelele compartimentului și am văzut gara Brașov acoperită de zăpadă. Muzica venea de la un parc de distracții amplasat lângă gară. Deși acolo nu era nimeni, caruselul, roata mare și celelalte instalații continuau să funcționeze.

Trenul și-a reluat drumul după vreo două ore. Din cușetă vedeam munții ninși, crengile copacilor încărcate de zăpadă. Totul avea o înfățișare ireală.

Vreme rece și mohorâtă. La periferiile Bucureștiului, lume de ambele părți ale liniei ferate, uitându-se la tren. Pâlcuri de cocioabe de tablă, străzi neasfaltate, copii și câini jucându-se în noroi, gunoi, gunoi și mai mult gunoi, vagoane de tren abandonate, scorjite, ruginite, pungii de plastic, sticle, conserve, haine vechi, oameni care scormonesc în gunoi.

La 8:30 ajungem în București Nord (*Gara de Nord*). În gară caut un bancomat ca să pot să iau micul dejun. Singurul bancomat „momentan nu funcționează”. Biroul de schimb este închis. Totul este închis. Ies pe ușa gării. Un tip cu mustață se apropie de mine. Îmi vorbește într-un soi de italiană. Îmi propune să mă ducă la bancomatul cel mai apropiat pentru o sumă de bani. După ce am târguit un pic, plec cu el cu o mașină veche ale cărei roți patinează și care pare că vrea să iasă de pe șosea la fiecare curbă. Străbatem câteva bulevarde mărginașe. Vedem niște căruțe trase de măgari, încărcate cu legume, cu cartofi, cu sticle. Ajungem la bancomat, aflat într-o clădire mare în mijlocul unui teren viran. Șoferul așteaptă în mașină în timp ce scot bani. Apoi îmi cere să-i plătesc și abia îl plătesc că îmi cere aceeași sumă de bani pentru a ne întoarce la gară. Protestez. Îi spun că mi se pare un abuz, că înțelegeam ca suma convenită să includă și întorsul. Ne târguim. Se mulțumește cu jumătate din ceea ce îmi cere. Urcăm în mașină.

Pentru a intra din nou în gară, trebuie să plătesc o taxă. Nu am mărunt. Fata care face controlul la poartă mă lasă să trec cu condiția să-i aduc o cafea. Cumpăr două cafele. Mă întorc la poartă.

– *Thank you* – îmi spune.

Un bărbat se află alături de ea. Fata își bea cafeaua. Îmi iau la revedere.

Cer informații despre trenurile spre Istanbul. Ideea mea inițială era să merg la Varna și de acolo să călătoresc cu ferry-ul până la Istanbul. Un om scrie niște orare pe o tablă de mână. Apoi le șterge. Îmi dă câteva explicații într-un amestec de română și italiană. Cred că înțeleg că există trenuri directe până la Varna, dar numai prin Ruse. De asemenea, nu este ferry de la Varna la Istanbul. Îmi explică că era până în 1995, an când s-a dus de râpă tot traiecul, ceea ce îmi descrie prin gesturi expresive. Este un ferry de la Constanța, însă călătoria durează mai mult de două zile.

Mă hotărâsc să merg cu trenul până la Istanbul. E o garnitură de tren zilnică care pleacă la 14:05 și ajunge la Istanbul la 7:20 a doua zi. 17 ore pentru 805 kilometri, distanța scrisă pe bilet.

– *Lungo* – spun – *troppo lungo*.

– *Frontiera* – zice tipul de la informații – *frontiera*.

Pentru a ajunge la Istanbul trebuie trecute două frontiere, iar în această parte a lumii frontierele sunt încă granițe ce separă, ce marchează și definesc teritorii și lumi care continuă să își dorească să fie sau să se creadă diferite.

Apoi se schimbă expresia tipului de la informații. Se impacientează. Nu mai încercă să-mi înțeleagă întrebările, cu atât mai puțin să-mi răspundă la ele. Face un gest cu mâna și mă îndepărtez, lăsându-l să treacă pe următorul.

Privesc în jurul meu și mă îndrept spre un mare M. Cobor niște scări. Metrourul mă duce în centru. Un copil cu picioarele goale, negre de murdărie, intră în vagon. Are și mâinile negre și fața neagră. Când trenul se pune în mișcare copilul se ridică. Traversează vagonul cu mâna întinsă, însă nimeni nu-i dă nimic. O doamnă îl privește cu un amestec de severitate și compasiune, dar nici ea nu-i dă nimic. Copilul se apropie de mine. Când îl văd de aproape mă uit atent la degetul de la piciorul drept, care are numai un deget cu vârful, ceea ce explică forma lui stângace de a merge. Caut în buzunarul pantalonului și îi dau două bancnote. Nu știu câți bani sunt, dar pare surprins și mulțumit. Pentru ce să-i vreau eu? mă gândesc, ce fac eu cu 43